NATIONAAL
REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

Leidraad - Betekenisvol en functioneel taalonderwijs in groep 1-2

Handvatten bij aanbeveling 3

Bevorder rijke taalproductie van leerlingen

samen onderwijs versterken

Handvat 1
Kansen en uitdagingen bij taaldenkgesprekken

Met taaldenkgesprekken kun je kinderen uitnodigen om actief mee te denken en te praten. Het zijn dialogen waarin leerlingen met elkaar én de leerkracht kennis en inzicht opbouwen over een onderwerp. Leerkracht Nadia Kuipers (Stichting BOOR, Rotterdam) legt uit hoe zij dat aanpakt in groep 1-2.

Waarom kiezen jullie op school voor taaldenkgesprekken?

"De leerlingpopulatie bij mij op school is superdivers, net zoals op veel scholen in Rotterdam. Veel kinderen hebben een andere thuistaal dan het Nederlands. Deze kinderen moeten vaardigheden ontwikkelen in een taal die zij nog aan het leren zijn. Dit brengt uitdagingen met zich mee voor zowel de kinderen als voor de leerkrachten. Met taaldenkgesprekken hebben we een krachtig middel in handen om kinderen in de klas uit te dagen tot communicatie. We zien dat kinderen actief gaan meedenken en actief meepraten."

Hoe kun je taaldenkgesprekken inzetten?

"In de kleuterklas kunnen taaldenkgesprekken ingezet worden in de hoeken. Daarbij kun je een krachtige kwestie gebruiken: een probleem dat leerlingen uitdaagt tot actief meedoen, meedenken en meepraten. Deze heeft geen 'correct antwoord' maar lokt allerlei ideeën uit bij de leerlingen. In de huishoek zijn er veel mogelijkheden om met een krachtige kwestie aan te sluiten bij het spel van de kinderen. Wijs bijvoorbeeld naar de babypop en zeg: 'De baby huilt.' De kinderen kunnen dan verschillende oplossingen bedenken: de één denkt dat de baby honger heeft en gaat een flesje maken, de ander wil de luier verschonen. Of moet de baby misschien naar bed? Welke ideeën de kinderen ook aandragen, elke oplossing biedt kansen voor een taaldenkgesprek."

Welke uitdagingen kom je tegen?

"Soms duurt het even voordat de kinderen iets gaan zeggen en daadwerkelijk actief meepraten. Het mooie van taaldenkgesprekken is dat het denken van de kinderen zichtbaar wordt in het spel. Nadeel hiervan is dat het moeilijk kan zijn om het gesprek op gang te houden. Als leerkracht moet je heel goed observeren en duiden wat het kind aan het doen is, zodat je daar op een passende manier bij kunt aansluiten. Het is belangrijk om stiltes te laten vallen en kinderen denktijd te geven. Het klassenmanagement in de klas moet staan als een huis. Tijdens een taaldenkgesprek wil je niet afgeleid worden."

Heb je tips voor collega-leerkrachten?

"Door veel te oefenen met taaldenkgesprekken word je hier steeds beter in. Het kan zinvol zijn om gesprekken op te nemen, zodat je hierover met collega's kunt praten en van elkaar kan leren."

Zie ook: *www.lowan.nl/po/taaldenkgesprekken/praktijkvoorbeelden/*

Handvat 2
Een taaldenkgesprek over luchtdruk[1]

Bij een onderzoeksactiviteit hebben leerlingen specifieke woorden nodig om helder te maken wat ze bedoelen. Hieronder vind je een praktijkvoorbeeld waarin dit aan de orde is. De leerlingen spreken eerst van 'spuitje' en 'lucht' (dagelijkse taal) en redeneren vervolgens met de leerkracht toe naar het begrip 'luchtdruk' (een domeinspecifiek woord).

De leerkracht van groep 1-2 legt twee spuitjes en een flexibel buisje op tafel in de kleine kring met een drietal leerlingen. Hiermee maakt ze een opstelling die het effect van luchtdruk laat zien. Zij start met benoemen van het materiaal: "Weet iemand hoe dit genoemd wordt? Juist ja, dit zijn spuitjes. En wat heb jij, denk je?" "Een touw waar je mee kan zuigen", probeert een leerling. Hij denkt aan de tandarts, waar hij blijkbaar al een keer geweest is. Het is kennis uit zijn eigen leefwereld.
"Wat kunnen we ermee doen?" vraagt de leerkracht. Ze laat zien dat je beide spuitjes met het buisje kunt verbinden. "Probeer eens, wat kan jij er nu mee doen?" Ze geeft de constructie aan een leerling. Die beweegt het spuitje en verwoordt wat hij doet: "Hier doe je wat in, en dan doe je dat zo... Dan gebeurt er wat..."
De leerkracht structureert de observatie: "Wat gebeurt er nu? Duw hem eens omhoog? Ja, dan gaat die naar beneden. Hoe kan dat?" De leerkracht stuurt zo de observatie en maakt het begin van een oorzaak-gevolg-redenering.
"Ik weet het al", zegt een van de leerlingen. "Dan gaat daar bloed in en dan kunnen ze het in een andere doen!" "Ja, dat zou kunnen, maar er zit nu niks in, hoe kan dat dan?" vraagt de leerkracht. Ze wil graag meer uitleg.

De leerlingen denken verder: "Misschien zit er water in". "Nee, het komt door de adem, ehm, de lucht!"
Dat is het gewenste antwoord en de leerkracht vult deze redenering aan: "Heel goed, het komt door de lucht. De lucht zorgt ervoor dat als je in het ene spuitje drukt, het andere spuitje naar beneden gaat. Dat heet luchtdruk."

Dan verandert de opstelling: er zit nu een speelgoed-kikker vast aan een slangetje, die aan het uiteinde verbonden is met een pompje. De leerlingen mogen de constructie uitproberen. Daarna vraagt de leerkracht: "Wat gebeurt er bij het kikkertje?"

De antwoorden van de leerlingen vat ze vervolgens samen: "Dus de lucht zit hierin, zeggen jullie, en dan gaat het zo door het slangetje naar de poten van de kikker en dan springt de kikker, klopt dat?" Afsluitend maakt de leerkracht ook een vergelijking met de vorige situatie: "Lijkt dat op wat er hier gebeurde?" Ze wijst naar de spuitjes. Dit hebben de leerlingen wel door. "Ja inderdaad, deze gaat omhoog of naar beneden en bij die andere springt de kikker."

Meer lezen over taaldenkgesprekken?

www.didactieknederlands.nl/handboek/2020/01/taaldenkgesprekken-wat-en-waarom-deel-1/

www.didactieknederlands.nl/handboek/2020/01/taaldenkgesprekken-een-didactisch-model-deel-2/

1 Dit handvat is ontleend van Damhuis, C, & Henrichs, L. (2016). Kleuters en wetenschappelijke woordenschat? Leerkracht-leerling interactie tijdens onderzoeken leren. In *Taal in de Context van W&T* (pp. 18-29). Platform Bèta Techniek.

samen onderwijs versterken
NRO

www.nro.nl
www.onderwijskennis.nl